

AGRICULTURAL IMPORTANCE IN CROATIAN ECONOMY STRUCTURE

ZNAČAJ POLJOPRIVREDE U HRVATSKOJ GOSPODARSKOJ STRUKTURI

PAR, Vjekoslav; NJAVRO, Mario & HADELAN, Lari

Abstract: *A paper analyses importance of agriculture in Croatian economic structure as well as significance for the economic development and modern criterion in general, drawing on data of Croatian central bureau of statistics. According to Croatian central bureau of statistic, agriculture participates in total Croatian GDP in share of 7%. Respecting the linkage between agriculture and some complementary activities from production of agricultural inputs to processing and selling agricultural commodities, agriculture is more significant for Croatian economy than it is presented by the specified share. Furthermore, agricultural informal employment and the population incorporation is also respectable considering the number of a half million of family farms and more than million family farms members.*

Key words: *agriculture, agricultural population, gross domestic product, gross value added*

Sažetak: *Oslanjajući se na podatke Državnog zavoda za statistiku u radu je analiziran značaj poljoprivrede u gospodarskoj strukturi Hrvatske te njegovo značenje za ukupan ekonomski razvoj, ali i izvorišta njenih suvremenih obilježja. Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku RH za 2007. godinu, poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo i proizvodnja hrane, pića i duhana u ukupnom BDP-u sudjeluju sa 7%. S obzirom na povezanost s dopunskim djelatnostima, od proizvodnje poljoprivrednih inputa do prerade prometa i trženja poljoprivrednih proizvoda, važnost poljoprivrede u hrvatskom gospodarstvu je veća nego što pokazuju navedeni udjel. K tome je neformalna zaposlenost i uključenost ljudi u poljoprivrednu proizvodnju znatna, uzevši u obzir oko pola milijuna obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, odnosno preko milijun članova tih gospodarstava, koji se manje ili više bave poljoprivredom.*

Ključne riječi: *poljoprivreda, poljoprivredno stanovništvo, bruto domaći proizvod, bruto dodana vrijednost*

Authors' data: Vjekoslav Par, prof.dr.sc., Agronomski fakultet, Zagreb, vpar@agr.hr; Mario Njavro, dr.sc., Agronomski fakultet, Zagreb, mnjavro@agr.hr; Lari Hadelan, dipl.inž. poljop. Agronomski fakultet, Zagreb, lhadelan@agr.hr

1. Uvod

O problemima poljoprivrede i sela, te ponašanju države u uređenju gospodarskih odnosa napisani su brojni radovi, pa su agrarna struktura i stupanj razvoja poljoprivrede predmetom proučavanja i istraživanja brojnih autora.

Analitičari agrarno-političke problematike većinom se bave problematikom agrarne strukture, poljoprivrednoga zemljišta, obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, obilježjima tržišne (vanjskotrgovinske, cjenovne, subvencijske i kreditne) politike te pritiscima na domaću poljoprivredu proizašlima iz procesa pridruživanja WTO i očekivanom približavanju EU (Franić, Žimbek & Grgić, 2003).

U gospodarskoj strukturi Hrvatske poljoprivreda ima svoje značenje definirano kroz opće poznati i gospodarski priznati status. Njezino značenje vidljivo je kroz: udio poljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu Hrvatske; zaposlenosti u sektoru poljoprivredne djelatnosti; doprinos poljoprivrede ukupnom BDP-u u izravnom i multiplicirajućem značenju te bruto dodanoj vrijednosti za Republiku Hrvatsku. Danas, važnost poljoprivrede proizlazi ne samo iz tradicionalne uloge osiguranja prehrambenih potreba stanovništva, već iz njene uloge u očuvanju ruralnog prostora, ekološke ravnoteže i održanju tradicijskih vrijednosti, materijalne i duhovne kulture hrvatskog sela.

2. Metode i izvori podataka

Za analizu značaja poljoprivrede u hrvatskoj gospodarskoj strukturi korišteni su podaci o poljoprivrednom pučanstvu i ukupnom pučanstvu Hrvatske, pokazatelji o bruto domaćem proizvodu i bruto dodanoj vrijednosti. Bruto domaći proizvod vrlo je važan pokazatelj mjerenja dinamike i razine ekonomskog razvoja. Bruto domaći proizvod je ukupna vrijednost svih proizvoda i usluga raspoloživih za finalnu potrošnju koja se proizvedu na području jedne zemlje u određenom razdoblju Bruto dodana vrijednost je kategorija koja je od BDP-a manja za razliku poreza na proizvode i subvencija na proizvode.

U analizi korištena je podjela Republike Hrvatske na jednu statističku regiju (NUTS1) odnosno tri statističke regije druge razine europske nomenklature prostornih jedinica (NUTS), sukladno prostornoj podjeli koji je prihvatio statistički ured Europske unije – Eurostat. Sukladno novoj klasifikaciji statističkog ureda Europske unije Hrvatska je podijeljena na: Sjeverozapadnu regiju, Središnju i istočnu (panonska) Hrvatsku i Jadransku regiju.

Kao izvori podatak korišteni su podaci Državnog zavoda za statistiku (Mjesečno statističko izvješće, 3/2008; Priopćenje Br. 12.1.2, 22.08.2008., Statistički ljetopis 2007. i Popis stanovništva, kućanstava i stanova, 31. ožujka 2001.).

3. Rezultati istraživanja

3.1. Poljoprivredno stanovništvo

Poljoprivredno stanovništvo jedan je od važnih čimbenika poljoprivredne proizvodnje.

Prema Popisu 2001. godine, od ukupno 4.492.049 stanovnika, 246.089 je poljoprivredno stanovništvo (5,5%). U posljednjem desetljeću poljoprivredno stanovništvo se brojčano gotovo prepolovilo, smanjenje je 39,9% (163.558 stanovnika), što je više posljedica biološkog odumiranja tog stanovništva negoli djelovanja ekonomskih i socijalnih razloga. U tom razdoblju udio poljoprivrednog stanovništva smanjen je s 9,1% (1991.) na 5,5% (2001.). Aktivni kontigent poljoprivredne populacije se također smanjio, ali je stopa opadanja manja nego li poljoprivrednog stanovništva. U među popisnom razdoblju (1991-2001.) postotak aktivnog poljoprivrednog stanovništva u ukupnom aktivnom stanovništvu je smanjen s 13% na 8,5%. Uočljive su regionalne razlike u prostornom rasporedu poljoprivrednog stanovništva. Tako Sjeverozapadna regija, bilježi tek nešto veći prosječan udio (5,61%) poljoprivrednog u ukupnom stanovništvu u odnosu na Hrvatsku. Istodobno, Središnja i istočna (panonska) regija ima iznad prosječni udio poljoprivrednog stanovništva (8,93%), a područje koje pokriva Jadranska regija ima svega 2,27% tog stanovništva.

3.2. Zaposleni u sektoru poljoprivredne djelatnosti

U posljednjih par godina, osnovni pokazatelji tržišta rada pokazuju da je u razdoblju od 2001.–2006. u Hrvatskoj ukupna zaposlenost rasla po prosječnoj stopi od 1,5% godišnje, dok je nezaposlenost istodobno padala po stopi od 3,4%.

Međutim, u poljoprivrednim djelatnostima u razdoblju 2003.-2007. broj zaposlenih u sektoru poljoprivredne djelatnosti smanjio se za 48.000 zaposlenih.

Od ukupnog broja zaposlenih u razdoblju VII/IX 2007. godine (1.661.000) u poljoprivrednim djelatnostima bilo je zaposleno 222.000 osoba, nepoljoprivrednim djelatnostima 492.000 te uslužnim djelatnostima 946.000 osoba. Udio zaposlenih u poljoprivrednim djelatnostima u ukupno zaposlenim s 17,3% (2005.) smanjen na svega 13,1% (2007.). Broj zaposlenih kod kategorije individualnih poljoprivrednika bilježi daljnju negativnu tendenciju. Međugodišnja stopa rasta iznosila je –8,5% pa se kod ove kategorije zaposlenika bilježi značajan pad udjela u strukturi ukupno zaposlenih i to s 6,2% u 2000. na 3,1% u 2006. godini. (Hrvatska gospodarska komora, Centar za makroekonomske analize, 2007).

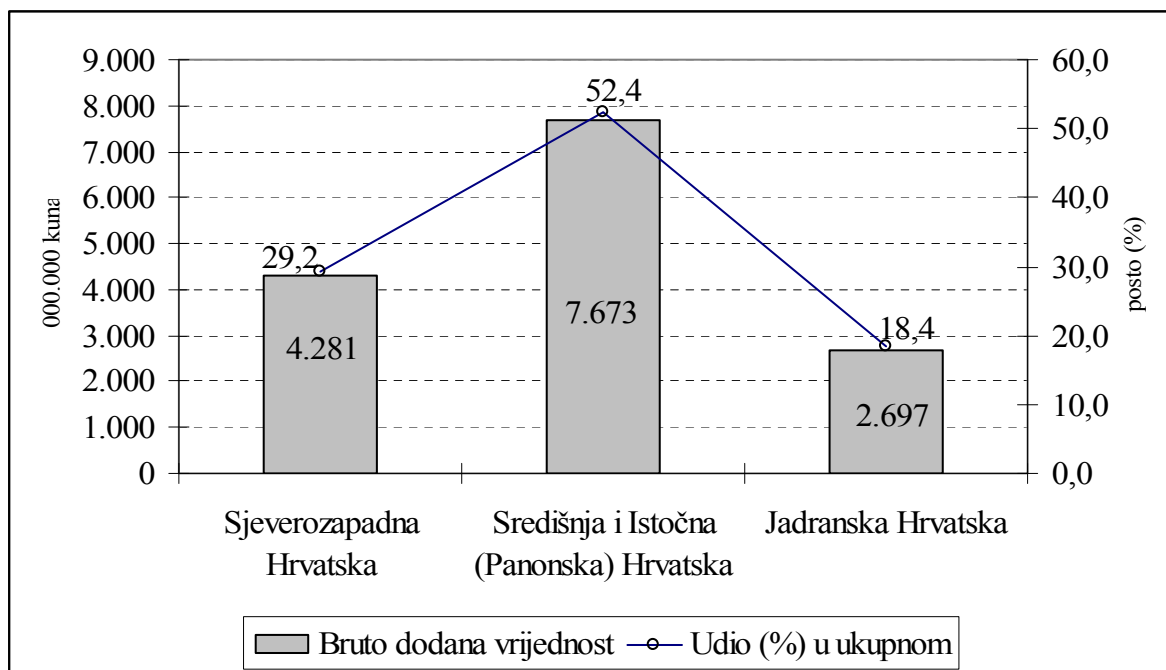
3.3. Doprinos poljoprivrede bruto domaćem proizvodu

Poznato je kako se prema novčanim i drugim gospodarskim pokazateljima važnost poljoprivrede u gospodarstvu u prošlom stoljeću drastično smanjila. Obračun bruto domaćeg proizvoda da je u Hrvatskoj, premda polagan, prisutan trend opadanja udjela primarnih i djelomično sekundarnih djelatnosti, te rasta udjela tercijarnih djelatnosti.

	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.
Ukupni BDP	141.579	152.519	165.639	176.429	189.883
Poljoprivreda, lov, šumarstvo i ribarstvo	11.212	10.951	12.198	12.126	12.342
- udio u BDP-u (%)	7,92	7,18	7,36	6,87	6,50

Prerađivačka industrija	24.492	26.835	28.980	30.487	31.828
- udio u BDP-u (%)	17,30	17,59	17,50	17,28	16,76
Proizvodnja hrane i pića	4.687	4.807	5.147	5.497	5.777
- udio u BDP-u (%)	3,31	3,15	3,11	3,12	3,04
Proizvodnja duhanskih proizvoda	498	702	720	705	734
- udio u BDP-u (%)	0,35	0,46	0,43	0,40	0,39
Ukupno poljoprivredno prehrambeni sektor	16.397	16.460	18.065	18.328	18.854
- udio u BDP-u (%)	11,58	10,79	10,91	10,39	9,93

Tablica 1 Vrijednost poljoprivrednog sektora i udio u BDP-u (1999.-2003.), mil. kn

Grafikon 1. Bruto dodana vrijednost u poljoprivredi, lovu, šumarstvu i ribarstvu 2005.

Ovih je godina udjel poljoprivrednog bruto domaćeg proizvoda u ukupnom bruto domaćem proizvodu kreće se od 7,29% (1999.) do oko sedam posto 2007. godine. No zbog višeznačnosti poljoprivrede kao gospodarske djelatnosti i njezine uloga u sustavu agrobiznisa ili prehrambenog lanca, ona je zacijelo djelatnost primarne važnosti u Hrvatskoj.

Bruto dodana vrijednost u proteklom razdoblju rasla je po prosječnoj godišnjoj realnoj stopi od 1,3%. Ukupna bruto dodana vrijednost u 2005. godini iz poljoprivrede, lova, šumarstva i ribarstva iznosila je 14.650 milijuna kuna što je 7,6% ukupne bruto dodane vrijednosti Hrvatske. Bruto dodana vrijednost u proteklom razdoblju rasla je po prosječnoj godišnjoj realnoj stopi od 1,3%. Ukupna bruto dodana vrijednost u 2005. godini iz poljoprivrede, lova, šumarstva i ribarstva iznosila je 14.650 milijuna kuna što je 7,6% ukupne bruto dodane vrijednosti Hrvatske.

Najmanji udio ostvaruje područje Jadranska Hrvatska s 18,4%. Kada je riječ o ostvarenoj bruto dodanoj vrijednosti po poljoprivrednom stanovniku značaj pojedinih statističkih regija se mijenja. Najveća bruto dodana vrijednost po poljoprivrednom stanovniku ostvaruje se na području Jadranske Hrvatske i iznosi 83.210 kuna. Na području Središnje i stočne Hrvatske ostvaruje se 63.591 kuna, a na području Sjeverozapadne Hrvatske svega 46.024 kuna.

4. Zaključak

Hrvatsko gospodarstvo prolazi kroz povijesnu transformaciju iz gospodarstva u kojem je dominirala država u gospodarstvo temeljeno na privatnom vlasništvu.

U svim se razvijenim zemljama dohotku u poljoprivredi pridodaje posebna važnost i jedan je od temeljnih kriterija kod oblikovanja razvojne poljoprivredne politike. (Oplanić & Par, 2004).

Povećanje konkurentnosti poljoprivrede na domaćem i inozemnom tržištu, iako jedan od proklamiranih ciljeva poljoprivredne politike nije postigao zadovoljavajuće rezultate. (Radinović & Žutinić, 2007). Sektorska struktura zaposlenosti u poljoprivrednim djelatnostima nije identična sa strukturom BDP.

Naime, poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo u strukturi BDP sudjeluju s oko 7 %, a u ukupnoj zaposlenosti poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo sudjeluju sa 17,3%. Proizvodnja hrane značajna je i u opskrbi domaćega tržišta, a podizanjem konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje osigurali bi se jeftini i kvalitetni domaći resursi u turizmu. Ta bi proizvodnja morale biti oslonac tehničko-tehnološkog napretka Hrvatske i podizanja učinkovitosti cjelokupnoga gospodarskoga sustava.

5. Literatura

Oplanić, M. & Par, V. (2004). Struktura dohotka na OPG u Istarskoj županiji, *Priopćenja XXXIX*. Znanstvenog skupa hrvatskih agronoma s međunarodnim sudjelovanjem, Žimbrek, T. (ur.), str 97-100, Opatija, Hrvatska, 17-20.02.2004., Agronomski fakultet, Zagreb.

Radinović, S. & Žutinić, Durđica (2007). Može li Hrvatska imati konkurentnu obiteljsku poljoprivredu? Prilog istraživanju agrarne strukture, *Društvena istraživanja*, Zagreb, Vol. 16, No. 1-2 (87-88), Travanj, str 175-197, ISSN 1330-0288.

Franić R.; Žimbrek T. & Grgić Z. (2003). Agricultural Policy in the Republic of Croatia from Agricultural toward Sustainable Rural Development, *Društvena istraživanja*, Vol. 12 No. 6 (68), Prosinac, 2003., str. 1027-1049, ISSN 1330-0288

Hrvatska gospodarska komora, Centar za makroekonomske analize (2007). *Hrvatsko gospodarstvo u 2006.*, Dostupno na: <http://hidra.srce.hr/arhiva/77/22513/hgk.biznet.hr/hgk/fileovi/9936.pdf> Pristup: 16-05-2008